

TRANSILVANIA

FÓIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMANĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

Nrulŭ 6.

SIBIIŪ, 15 IUNIŪ 1891.

Anulŭ XXII.

CHARTA LUMII (ORBIS PICTUS) DE CASTORIU, SÉŪ AȘA
NUMITA TABULA PEUTINGERIANA.

Tractatŭ istoricŭ, geograficŭ și criticŭ.

(Fine).

A doua trecătoare peste Dunăre din Moesia în Dacia o aflămŭ dela *Faliatis* spre *Tierna*; acestŭ riu există și astăzi cu același nume și se vėrsă la *Rășava* (Orșova) în Dunăre, și astfelŭ amŭ căștigatŭ de locŭ unŭ punctŭ sigurŭ de unde putemŭ continua și acéstă rețeuă.

Din numele Castrului *Tierna* putemŭ deduce, că acestŭ castru nu putea să fie altŭ undeva decâtŭ la gura acestui riu, și adecă la *Rășava* de astăzi; însemnătatea strategică vorbește însuși pentru acéstă aserțiune. *Rășava* cu cetatea de pe insula *Adakale* a jucatŭ în decursulŭ vécurilorŭ totŭ deuna o rolă fórte însemnată; căci și în timpuri posteriore epocei romane, în deosebi în secele din urmă ale deominațiunei turcesci în părțile orientale ale Europei până în zilele mai recente, debușeulŭ armatelorŭ inimice în *Dacia* Traiană totŭ deuna și-au luatŭ calea pela *Rășava* și prin valea *Tiernei*, ca unica posibilă pentru desvoltarea operațiunilorŭ militare. Dar afară de aceste considerațiuni ne dovedescŭ mai departe chiar și remășițele de zidiri și fortificațiuni de origine neîndoiósă romană, că castrulŭ *Tierna* numai aicea trebuie căutatŭ. Aceste ruine se află într'unŭ unghiŭ, formatŭ spre nord-vestŭ de *Dunăre* și de *Tierna*; fundamentele castruluiŭ au

forma unei redute rectangulare, a cărei lături paralele cu Dunărea au o lungime de 120, iar paralele cu Tierna o lungime de 100 pași.

Acésta stațiune era renumită ca o colonie, fondată de însuși divul Traianu. „*In Dacia quoque Cernensium Colonia a Divo Trajano deducta juris Italici est*” țice juris consultul romanu *Ulpianu*. Într'o inscripțiune aflată la băile erculane lângă Meadia și decopiată de *Cariphilus Tierna* este amintită ca stațiune *militară*.

Dela *Tierna* merge calea pe lângă acestu riu, apoi se abate în valea râului *Bela reca* și ajunge cu 14 m. r. = 20.7 kilom. la *ad Mediam*; acésta distanță corespunde pe deplin cu *Meadia* de astăzi; asemenarea între numirea veche romană *Mediam* și cea de astăzi *Meadia* nu ne lasă nici o îndoelă despre situațiunea acestui castru.

Dela *ad Mediam (Meadia)* rețeaua se ține încă o bucățică în valea *Bela recăi*, apoi părăsesce acésta vale la gura riulețului *Petnic* îndreptându-se și urcându-se pe valea acestui riuleț în sus, până ce ajunge la înălțimile, cari despartu regiunea *Tiernei* și a afluențiloru ei, de cea a riului *Nera* și aicea la satul *Lăpușnicelū* trebuie căutată după părerea noastră stațiunea rom. *Praetorio*, corespundendu cu locul acesta chiar și distanța de pe charta lu *Castoriu* cu 9 m. r. = 13.3 kilom.

Ne remâne acuma, să staverimū rețeaua mai departe dela *Praetorio* până la *ad Pannonias* cu 9 m. r. = 13.3 kilom.

„ *ad Pannonias* până la *Gaganis* cu 11 m. r. = 15.3 „

„ *ad Gaganis* „ la *Maseliana* cu 14 m. r. = 20.7 „

„ *ad Maseliana* „ la *Tiviscum* cu 14 m. r. = 20.7 „

va să dică până la gura *Streiului* cu 48 m. r. = 70 „

Amū cercetat-o acésta și noi, dar n'am pututū reuși, pentrucă depărtarea dela *Lăpușnicelū (Praetorio)* până la gura *Streiului (Tiviscum)* pe charta statului majoru austr. nu face mai multū decâtū 37 m. r. = 56.7 kilom. adecă mai puținū cu 9 m. r. = 13.3 kilom. decâtū suma de susū a distanțe-

loră de pe charta lui *Castorin*. Acésta, imprejurare ne-aă constrinsă să aruncămă o privire asupra situațiunei locale din prejurulă satulă *Lăpusnicelă* și a ne gândi, că ore nu va fi undeva în apropiere vre-o pozițiune măi însemnată, care ne-ar indica necesitatea staverirei unei *stațiuni laterale*, o presupunere inpusă nouă chiar și atâtă de numirea staț. proxime *ad Pannonias*, câtă și de diferența distanței de 9 m. r. = 13.3 kilom. și întră adevără vomă afla, că dela *Lăpusnicelă* spre vestă cătră Pannonia — *ad Pannonias* — se află valea rîului *Nera*, ear într'o depărtare de 9 m. r. = 13.3 kilom. pe valea acestui rîu este situată o comună cu numele *Prilipeță*; la întrebarea mea, că ore se află în acéstă comună séu împrejurulă ei vre-o urmă de ruine séu de zidiri vechi romane amă primită dela Rev. d. *Mihai Blidariă*, paroch și asesoră consistorială din *Prilipeță* o epistolă datată din 19 Novembre 1888 cu următorulă cuprinsă:

Spectabile Domnule!

La prețuită corespondință a Spectat. D-Tale din 13 l. c. amă onóre a-ți comunica următoarele:

În apropierea comunei *Prilipeță*, cale de 3—4 minute, abia se măi cunoscă urmele unăi drumă fórte vechiă, lângă care într'ună locă măi înaltă (ună vârfă de deală) așa numită încă din vechime „*Comóra*“ aă aflată locuitoră din *Prilipeță* multe petri cioplite (Steinmez). Totă în jurulă acestui deluță acum doi ani s'aă aflată măi multe petri cioplite fórte mari de câte 2 metri și măi bine de lungi, late de 1 metru, din cari s'aă făcută trepte, mese, și scaune lungi, deplină corespunđetóre; petrile cele măi mari s'aă aflată camă la ună locă în forma de sicriu; s'aă aflată și óse de ómenă; între petrile acestea pre una măi mică s'a vęđută o figură de omă cioplită și óreși care inscripțiune nelegibilă; parte din aceste petri s'aă transportată la *Bozoviciă*, observă că în urma acestei descoperiri, făcendu-se arătare la museulă din *B.-Pesta* aă fostă trămisă de acolo ună inspectoră, carele venindă în

fața locului a fost constatată, că aci ar fi fost vreun sat din vechime, și că sub pământ s'ar afla cantități mari de petri de soiul sus arătat. Numele de „*comórá*“ se trage din vechime, moștenit din generațiune în generațiune până la noi, și sub pretinsa „*Comóra*“ pre timpul graniței a fost lucratu ostașii companiei, ca să descopere „*Comóra*“, dară fără rezultatul dorit; am lucrat și noi acuma 2 ani pre vârful acelu deluț, făcându șanțuri adânci, dară am aflatu numai oșe de ómeni și ici colea câte un dărab de cărămiđi și varu nestimpărat; se dă cu socotelă, că aici ar fi fostu o biserică, séu óreși-care castel“.

„Drumul, despre care spusei mai nainte, trage dreptu la aceea „*Comóra*“, decă s'ar mai săpa la acestu loc, Dđeu scie ce s'ar mai descoperi“.

„Sperându că după cele până acuma descoperite voi fi satisfăcutu cererea D.-Vóstră suntu etc.“

După cele espuse de Rev. d. Blidariu noi înclinăm a pune staț. rom. *ad Pannonias* lângă satul *Prilipețu*.

Întorcându-ne acuma earăși la *Lăpușnicelú (Praetorio)* și luându direcțiunea rețelei spre nordu, ajungem la distanța prescrisă de pe charta lui *Castoriú*, adecă cu 11 m. r. = 15.3 kilom. cu stațiunea proximă *Gaganis* la înălțimile, cari despartu regiunile riului *Tierna* de cea a *Timișului*, la așa numita „*porta orientalis*“ în apropierea comunei *Rusca*. La întrebările nóstre, adresate în acele ținuturi, eată, ce ne respunse Rev. d. *Pavelú Șandru* din *Teregova* cu datul 15 Novembre 1888.

„De 6 luni suntu în *Teregova* și atăta am potutu afla că; între *Teregova* și *Rusca* se vedu și ađi ruine de o cetățue mică și la omul, ce are în posesiune acea parcelă, se află 3 bani betrâni, găsiți acolo“.

„Între *Teregova* și *Armeniș* se află scobituri, decând am săpatu după o cloță de aurú (? P. Br.) cu pu cu totú (? P. Br.) (Tradițiunea đice). Mai pe largu deocamdată nu potú servi fiindu ocupatú etc.“

Staverimū așa dară la cetățuia de lângă *Rusca* staț. rom. *Gaganis*. Dela *Gaganis (Rusca)* mergea rețeaua pe valea Timișului și ajungea într'o distanță de 14 m. r. = 20.7 kilom. stațiunea rom. *Maseliana* camă în apropierea comunei *Bucoșnița*, și apoi după o depărtare de alte 14 m. r. = 20.7 kilom. ajungemū la *gura Bistrei*, castrum *Tiviscum*, potrivindu-se distanțele atâtū pe charta lui *Castoriū* câtū și pe aceea a statului maj. austr. pe deplină.

Aicea, la *Gura Bistrei* = *Caransebeș* = *Tiviscum* se împreună rețeaua *Tierna (Rășava) Tiviscum* cu cea dinspre *Lederata (Rama) Tiviscum*:

Dela *Tiviscum* până la *Agnanis* avemū o distanță de 8 m. r. = 11.8 kilom.

Dela *Agnanis* până la *Ponte Augusta* distanță „ 15 „ „ = 22.2 „

Dela *Ponte Augusta* până la *Sarmatege* distanță „ 14 „ „ = 22.9 „

la olaltă 37 m. r. = 56.9 kilom.

Depărtarea dela *gura Bistrei* până la satulū *Grădiște*, unde se află ruinele neîndoiiose ale *Sarmiseghetusei* nu face pe charta statului maj. austr. decâtū 29 m. r. = 45.1 kilom. și așa dară e mai scurtă decâtū suma distanțelorū de susū cu 8. m. r. = 11.8 kilom. adecă tocmai cu distanța între *Tiviscum* și *Agnanis*; acēsta împrejurare ne lasă a presupune, că stațiunea din urmă trebuie se fie altū undeva situată; firea lucrului ne îndemnă a o căuta undeva pe valea Timișului, în apropierea satului *Saculū*, și acolo amū pune stațiunea romană *Agnanis*; ear dela *gura Bistrei* luândū acuma direcțiunea spre resăritū, pe valea acestui riū, ajungemū într'o depărtare de 15. m. r. = 22.2 kilom. la comuna *Voislova*, și acolo trebuia să fiă aședată staț. rom. *Ponte Augusta*. Rev. d. Traianū Balia ne împărtășește într'o epistolă a sa cu datulū Voislova 28 Decembre 1888 la întrebarea noastră următoarele:

„Pe partea sud-vestică a drumului, aprópe de Voislova, se află o ridicătură de circa 6 metri, numită din vechime „ce-

tăpue"; se vedă acolo încă și astăzi urme de șanțuri, și valuri, și sașu aflatu chiar și dărimături de cărămizi. La vale de drumu au statu cândva o ziditură asemenea unei căsarme, unde posesorii pământului nu potu ara și în fie-care anu sîntu nevoiți a scôte o mulțime de petri pentru lărgirea arătorei; unul dintre acei posesori 'mî împărtăși, că unu strămoșu alu lui aru fi aflatu pe acestu locu o cheie ca mână de grosă și de unu cotu de lungă; apoi se mai țice, că s'ar afla aci și o pivniță, însă nimenea n'au căutat-o.

„Dl avocatū *Nemoian* a fostū odată aicea cu unu archeologū din *Budapesta* și-au visitatū loculū; înainte cu vre-o 3 ani încă au fostū unu domnū dela *Viena* aicea, pe care l'am condusū eū la acelu locū. Dl *Nemoian* cu acelu archeologū erau de părere, că aicea ar fi fostū stațiunea română „*Ponte Hadriana*“.

Dela *Ponte Augusta* = *Voislova* într'o depărtare de 14 m. r. = 20.9 kilom. ajungemū în fine la *Sarmategte* adecă la comuna *Grădiște*, corespunđendū distanța de pe charta lui *Castoriu* cu cea de pe a statului majorū austr. pe deplinū.

A III-a trecătoare din Moesia peste Dunăre în Dacia Traiană pe charta lui *Castoriu* e cea dela *Egeta* peste *Dubretis* către *Apula* etc.

De locū a două stațiune romană pe pământul Daciei este *Amutria*, a treia *Pelendova*; că *Amutria* trebuia să fiă situată undeva pe lângă rîlul *Motru*, nu suferă nici o îndoială, identitatea de nume e constatată și noi înclinămū a o pune dreptū la *gura Motrului*, unde sciamū, că ore când esista aicea chiar și-o mănăstire; cercetândū o mulțime de charte, aflai în fine pe charta căilorū ferate edată de *Prochaska*, și adecă pe rețeaua caiei ferate române dela *Verciorova* spre *Bucuresci* și o stațiune cu numele *Pelesci*, eară căutândū după aceea și pe charta statului majorū austr. aflai și aicea o comună cu numele *Pelesci*, nebăgate în sēmă până aci; cercândū distanța de 35 m. r. = 51.6 kilom. între *Amutria*

și *Pelendova* de pe charta lui *Castorius*, pe charta stat. maj. între *gura Motrului* și *Pelesci*, aflai că corespunde de minune; deci eu îndrănescu a pune staț. rom. *Amutria* la *gura Motrului*, ear *Pelendova* la *Pelesci*.

Nisuindă acuma a afla legătura cu Dunărea, ajungemă cu distanța de 36 m. r. = 53.3 kilom. cătră *T. Severin* la satulă *Poronia*, unde vomă situa stațiunea rom. *Drubetis*; ear d'acolo într'o depărtare de 21 m. r. = 32 kilom. dincolo de Dunăre la *Brza Palanca*, vechia staț. rom. *Egeta*, a cărei asemenare de nume s'a păstratū până astădi în *Negotin*, unū orășelū în apropierea de *Brza Palanca*.

Décă aruncămă acuma o privire asupra chartei statulă majorū austr. și vomă urma direcțiunea rețelei din cestiune, fixată prin stațiunile *Drubetis-Poronia*, *Amutria*, *Gura Motrului* și *Pelendova-Pelesci*, vomă afla ușorū și aicea tendința espresă a strămoșilorū nostri, constatată și pe rețelele cele două *Lederata-Tiviscum* și *Tierna-Sarmategte*. Dela Dunăre adecă mergea drumulū în valea riulă *Uznica*, carele se vérsă în *Motru*, apoi d'alungulū acestū rîu până la versarea lui în *Jiu*, după aceea continuă mai departe pe valea întinsă a acestū riu, trece riulețulū *Amaradia* și ajunge lângă *Rubănesci* riulū *Teslu*, unū afluentă alū *Alutei*, așa dară întocmai ca și la rețelele precedente prevala și aicea nisuința Romanilorū, a stabili o legătură între diferitele rîuri ale Munteniei cu Dunărea, și într'adeverū corespunde distanța de 20 m. r. = 29.6 kilom. între *Pelendova* și *Castris novis* de minune cu depărtarea dela *Pelesci* până la *Slatina*, pe malulū stângū alū *Alutei* de pe charta stat. maj. astfelū încătū noi la loculū acesta vomă staveri stațiunea *Castris novis*.

După *Castris novis* vine staț. *Romula* într'o depărtare de 70 m. r. = 103.6 kilom. decă măsurămă acéta distanța pe charta stat. m. dela *Slatina* în susū, căci noi totū spre *Apula* gravitămă și ne ținemū după firea lucrulū pe lângă *Oltă*, vomă ajunge la unū riu *Lotru*, unū confluentă alū *Oltului* și aicea credemū, că vomă putea pune staț. *Romula*,

proxima staț. rom. e *Acidava*, pe care o aședam pe valea *Lotrului* însuși acolo, unde se află astăzi satul *Mălaia*, apoi întorcându-ne earăși la gura *Lotrului-Romula*, ne îndreptăm mai departe pe valea *Oltului* în sus și ajungem într'o depărtare de 24 m. r. = 35.5 kilom. cu stațiunea *Rusidava* la satul *Porcesci* unde se vârsă *Cibinul* în *Olt*.

Aici sîntem siliți, să ne oprim, și să ne întrebăm, încatr'o se luăm direcțiunea acuma: Spre *Sibiî*, *Mercurea* și *Sebeșul săsesc* la *Apula (Alba-Iulia)*, seû spre *Olt* în sus?

Consultându noi distanțele aflăm că dela *Rusidava* până la *Apula* mai avemu de plasat încă 9 stațiuni cu 167 m. r. = 247 kilom.

depărtarea dela *Porcesci* până la *Sibiî* e de c. 21.5 kilom.

„ <i>Sibiî</i> ,	„	„	<i>Mercurea</i>	„	30.0	„
„ <i>Mercurea</i>	„	„	<i>Sebeșul-săs.</i> ,	„	20.0	„
„ <i>Sebeș-săs.</i> ,	„	„	<i>Alba-Iulia</i>	„	13.0	„

la olaltă c. 84.5 kilom.

va să ăică stațiunile sînt pre puține, ear distanța e pre scurtă, și așadară noi vom continua rețeaua noastră spre *Olt* în sus.

Dela *Rusidava* într'o depărtare de 14 m. r. = 20.7 chilom. se află staț. *Fonti Aluti*; pe charta stat. majorî punîndu *Rusidava* la *Porcesci*, ajungem cu distanța din urmă pe valea *Oltului* la satul *Colun*, și noi acolo vom aședa staț. rom. *Ponte Aluti*; după acêsta stațiune vine *Burridava* într'o depărtare de 13 m. r. = 19.2 kilom. lângă satul *Beșimbac* și așa mai departe într'o depărtare de 12 m. r. = 17.8 kilom. la *Făgărașul* de astăzi stațiunea romană *Castra tragana*.

Pe o mapă: „*Carte dela Valachie et dela Moldavie comprenant aussi la Bessarabie, la Transilvanie et la Bukovine par I. Fried. Vienne chez Artaria et Comp.*“ (anul edării lipsesce) aflăm pe munții sudici ai *Carpaților* din jos de *Beșimbac* o culme, numita: „*Cheea Burdi*“ *Burridava*

probabilă ea va fi fost centrul *Burdilor* vechi, o împrejurare, care încă ne spriginesce întru tragerea rețelei din cestiune pe valea Oltului.

Dela *Castra tragana* într'o depărtare de 9 m. r. = 13.3 kilom. vine staț. *Arutela*; această distanță corespunde pe charta stat. maj. dela *Făgăraș* până la gura râului *Șinca*, unde vom staveri această stațiune; dela *Arutela* vine mai încolo stațiunea *Practorio* într'o depărtare de 15. m. r. = 22.2 kilom. cam unde se împreună Homorodul mic cu cel mare, și încă cu un riuuleț, numit pe charta stat. maj. „Mühlbach“ și aicea vom așeza staț. *Practorio*. D'aicea se desparte o cale pe valea Homorodului mic și ajunge într'o depărtare de 9 m. r. = 13.3 kilom. la *Satulul nou* stațiunea romană *Ponte vetere*; ear rețeaua principală și continuă direcțiunea sa peste înălțimile, cari despart regiunea Oltului cu afluenții se de regiunea *Târnavei mari*, ajungem acestu riu, și ținându-se de dânsul, atingem în fine la Elisabetopol într'o distanță de 44 m. r. = 65 kilom. staț. rom. *Stenarum*.

Tot pe valea *Târnavei mari* plecându dela Elisabetopol pe lângă acestu riu dăm într'o depărtare de 12 m. r. = 17.8 kilom. la *Mediaș* de staț. rom. *Cedonis*; d'aicea într'o depărtare de 24 m. r. = 35.5 kilom. la *Blașiu* de staț. rom. *Acidava* și în fine într'o distanță de 15 m. r. = 22 Kilom. la *Alba-Iulia* de castrul rom. *Apula*.

Ni se învederă și aicea tendința strămoșilor noștri, de a continua legătura râurilor principale ale Daciei cu Dunărea bătrână; noi am arătat această tendință până la Olt și ne rămâne a urma cursul acestu riu până la vărsarea Homorodului într'insul, apoi trecătoare peste înălțimile despărțitoare ale Oltului și a *Târnavei* și în fine cursul acestu din urmă; care ne conduce până în Mureș la *Alba-Iulia* său *Apula* veche.

A IV-a rețeaua dela Apula spre Ad-aquas atinge într'o depărtare de 8 m. r. = 11.8 kilom. staț. *Blandiana*, ear pe charta stat. m. distanța acesta corespunde cu *Vințul de jos*,

unde vomă pune staț. *Blandiana*; dela acăsta staț. într'o depărtare de 9 m. r. = 13.3 kilom. se află staț. *Ger Miheva*, după noi la gura râului *Cugir*; dela *Ger Miheva* până la stațiunea proximă *Petris* sântă 9 m. r. = 13.3 kilom. ear pe charta stat. maj. acăsta staț. s'arū potrive fôrte bine la gura râului *Alunului*; în fine într'o depărtare de 13 m. r. = 19.2 kilom. ajungemū la *Călan* staț. *Ad aquas*, despre a cărei situațiune nu există nici o îndoelă. O pėtră descoperită lângă Călan pörtă următórea inscripțiune.

I. O. M.

PRO. SAL. D. N.

C. IVL. MARCIA

NVS. DEC. C. OL.

PRAEF. PAG.

AQVENSIS.

GENIO. EOR.

POSVIT.

Termele, cari există încă și astăzi la Călan, apoi remășițele de băi încă ne întărescū despre situațiunea staț. Ad aquas la acestū locū.

Deși pe charta lui *Castorin* între *Ad aquas*, și *Sarmategte* nu se află indicată nici o legătură de drumū, totuși noi presupunemū o astfel de legătură chiar prin necesitatea lucrului, căci nu ne putemū bine închipui o lipsă totală de drumuri între *Sarmategte* și părțile nordice ale Daciei vechi.

A V-a rețeaua dela Apula spre Porolisso. Întocmai ca la rețelele precedente ne îndrumă și aicea tendința caracteristică a Romanilorū a nisui la o legătură a riuurilor din nordulū Daciei cu Mureșulū și prin acesta cu Oltulū și Dunărea adecă în casulū presentū a ne îndrepta spre regiunea Someșului afluențele principalū alū Tisei. Plecândū așa dară dela *Apula* în susū, ajungemū într'o depărtare de 12 m. r. = 17.8 kilom. cu stațiunea *Brucla* de pe charta lui Cast. la orașelulū de astăzi *Teiușū*; dela *Brucla* până la staț. proximă

Salinis este o distanță de 12 m. r. = 17.8 kilom. și această depărtare corespunde pe charta stat. maj. între *Teiușu* și *Vințulu de susu*: dela *Salinis* până la *Patavisa* sîntu încă 12 m. r. = 17.8 și noi ajungem cu această distanță dela *Vințulu de susu* la *gura rîului Arieșu* lângă comuna *Hodrinu*; dela *Patavisa* până la *Napoca* avem 24 m. r. = 35.6 kil. mesurându această distanță pe charta stat. m. dela *gura rîului Arieșu*, dăm cu capetul distanței în orașulu *Coloșu* unde s'au descoperitu ruine și inscripțiuni romane, și astfel ne aflăm deja în regiunea *Someșulu mare*. Stațiunea proximă e *Optatiana* 16 m. r. = 23.7 kilom. departe de *Patavisa*; noi luându-ne pe valea *Someșulu*, ajungem cu acesta distanță la *gura rîului Lonca*, lângu *Ineul micu*, și staverim așa dară aicea staț. *Optatiana*, de aicea până la *Largiana* avem 15 m. r. = 22.2 kilom. totu atâta face și distanța între *Ineul micu* și locul unde se împreună amîndouă *Someșurile* lângă *Deeșu*, unde vom pune stat. *Largiana*.

Se nasce acuma întrebarea, ce direcțiune să luăm noi cu staverirea rețelei dela *Deeșu* încolo: spre *vestu*, după cursulu *Someșulu mare*, séu spre *resăritu*, pe lângă *Someșulu micu*?

Noi preferim fără nici unu scrupulu direcțiunea cea din urmă, și acesta din următoarele motive. După situațiunea geografică a *Daciei* față de imperiulu romanu, cursulu *Someșulu mare* dela *Deeșu* însus spre *vestu* e de o natură *defensivă*, ear stațiunea dela *Deeșu Largiana* aru deveni ca stațiunea cea mai espusă față de popóarele barbare din regiunea marginașe nordu-ostică; o astfel de presupunere nu se póte admite la unu poporú domnitorú și consciu de chiemarea sa, precum au fostu *Romani*, cu atátu mai puținú în privința aședării castrelorú și a fortificațiunilorú lorú; motive strategice ne constringú a părăsi cursulu *Someșulu mare* și a urma spre *resăritu*, pe valea *Someșulu micu*, ear aicea ni se împune de sine singurú ținta și scopulu acelorú două stațiuni din urmă, chiar și astădi după două mii de ani.

Distanța dela *Largiana* până la *Cersie* pe charta lui *Castoriu* are 17 m. r. = 25.2 kilom., această distanță măsurată dela *Deeșu* pe valea *Someșului micu* se curmă tocmai la vărsarea râului *Saio* cu unu confluențe alu seü, râulu *Galățulu* și a *Bistrei* în *Someșulu micu*, astfelu încätü noi acolo unde se vérsä râulu *Saio* în *Someșulu micu*, vomü staveri stațiunea rom. *Cersie*; nu mai departe decâtü cu 4 m. r. = 5.9 kilom. dela *Cersie* urmézä stațiunea proximä și cea din urmă a rețelei, *Porolisso*, pe care încä vomü trebui sä o aședämü totü pe valea *Someșului micu* în fața stațiunei *Cersie*, lângä satulu *Cofarca*, astfelu, încätü *Porolisso* devine unü anticastru a stațiunii *Cersie*, o întäriturä a celei mai extreme stațiunii espuse în partea nordü-ostică nu numai la marginea Daciei, ci a împëriulu întregü. Noi amü ajunsü aicea la pólele Carpaților nordiei, la muntele *Petrösä*, din a cărei parte nordică isvoresce râulu *Tissa*.

Aruncändü acuma o privire generalä asupra rețelelorü, staverite de noi în acestü studiu pe charta statulu majorü austr. ni-se obtrude într'unü modü decisivü și nefindoiosü împrejurarea importantä, ca adecä castrulu *Apulum* = *Alba-Iulia* forma centrulu tuturorü acestorü rețele din Dacia traianä, de unde apoi se împärțiaü respectivele rețele: spre nordü căträ *Porolisso*, spre resäritü și mëdädi căträ *Drubetis*, ear spre apusü și mëdädi căträ *Tierna* și *Lederata*; töte mergëndü dea lungulu rürilorü, astfelu încätü, decä vomü începe dela stațiunea extremä din nordü, dela *Porolisso*, atingemü cu rețelele indicate rürile: *Saio*, *Bistra*, amëndouë *Someșurile*, *Arieșulu*, *Mureșulu*, *Tërnavele*, *Ottulu*, *Fiulu*, *Motrulü* apoi *Tierna*, *Belareca*, *Timișulu*, *Poganiciulu*, *Berzava*, *Carașulu* etc. etc., până în *Dunäre*.

Aceste rețele după direcțiunea și situațiunea lorü erau fără îndoelä cäi seü *drumuri militare fortificate*, în sensulu celü mai eminentü alü cuvëntulu; începëndü dela *Dunäre* rețeaua cea mai lungä cea dela *Drubetis* percurge întréga Dacie în zic-zacuri până la *Porolisso*, proveđutä de a lungulu ei

cu o mulțime de castre și fortificațiuni. Încungiurată de Carpații înalți ca o adevărată cetate grandioasă naturală, a cărei glasiuri se întindeau până la Dunăre, la Tissa, la Marea-năgră, la Prut și Dnistru și erau apărate de aceste ape; apoi mai provădută în intrulă ei încă și cu ună brîu lungă de castre și cetățuie, Dacia forma într'adeveră o stavilă neînvigibilă în contra oră căruă atacă de dinafară, ear istoria ne e martoră și ne-a dovedit-o acăsta în decursulă celoră aprăpe două miă de ani, că în tóte acele epoce trecute până astădi Dacia nică când n'a putută remănea în posesiunea durabilă a popóreloră, cără o invasiună și cereau să devină posesoră stabilă întrénsa; au cercat-o acăsta *Goțiz*, *Vandaliz*, *Avariz*, *Gepidiz*, *Huniz*, și *Bulgariz* etc. și au cercat-o înzadară! Tóte aceste popóre au perită, nelăsându mai nică o urmă în istoria popóreloră din orientulă Europei, cu atătă mai puțină pe teritoriulă Daciei; numă strănepoții legiuniloră romane, a poporului domnitoră în lumea antică, numă ei au remasă, căci „apa trece petrule remănă“, au remasă după-ce chiar și puterniculă imperiă ală Romei apusese; au remasă formându o garnisónă permanentă de viță latină, care nicăiri în lumea întrégă nu era mai bine scutită și apărată decâtă în acăsta cetate formidabilă, zidită de provedința dumnezeéscă pentru plămădirea, fericirea și gloria eternă a neamului românescă!

P. Broșténă.

DE UNDE A ÎNTRATŪ POVEȘTEA LUI „ARGHIR“ ÎN LITERATURA MAGHIARĂ.

(Continuare).

Arghir i-a acum lumea în capă să 'și caute mireasa. La Gergei părinții 'i dau o slugă bătrână de soțu, la Barac Arghir plécă călare, neînsoțitū de nime.

După multe greutăți elū ajunge într'o pustietate, unde locuesce unū urieșū cu unū ochiū în frunte. Pe acesta flū întrébă Arghir, dacă scie sē-i arete drumulū spre cetatea năgră? Urieșulū respunde, că nică de nume nu i-a auđitū,

dar se aștepte până mâne, că vorü veni *piticii* la elü, unulü dintre ei i-a sci dör spune.

La Gergei uriașulü nu așteptă pe pitici, ci pe *dine*, și după ce ținele nu sciü da deslușiri, apare unü piticü schiopü, care din depărtare strigă, că elü scie unde se află cetatea négră. La porunca urieșulü piticulü petrece pe Arghir până la hotarele țerii ținelorü, unde apoi se despărțescü. Arghir și sluga tragü mai äntäiü în gasdă la o betrână, ca să se odihnescă peste nópte. Din una din alta vine vorba și despre călëtoria lorü și atunci bëtrâna le povestesc, că în apropiere se află o grădină frumósă, unde în tótă ziua se desfăteză crăiesă ținelorü. Arghir simte, că acésta e mirésa lui. Și era pe aci se și-o vadă, când eată prin meșteșugirile bëtrânei, care bucurosü arü fi vrutü să vedă pe fata ei măritată după Arghir, și prin ticăloșiile slugii, iubiții sântü de noü despărțiți. După ce Arghir a pedepsitü cu mörte pe betrâna și pe slugă pentru uneltirile lorü, plécă mai departe. Multe țeri a umblatü de astădată, dar de mirésa lui nici pomenélă. Desnadăjduitü era pe aci să 'și ea însuși viața, când deodată aude unü sgototü îngrozitorü. Mergëndü într'acolo vede trei draçi certându-se cu turbare Arghir fără teamă se duce la ei și-i întrébă, din ce le-a venitü pricina? „Uite, raspunde unulü, avemü de moștenire dela tata o păreche de opincï, o căciulă și unü biciü, și nu ne putemü învoi între noi, care ce se i-a din ele“. „Și la ce sântü bune bulendrele aceste“? întrébă Arghir.

„Când se încalță cine-va cu opincile, și pune căciula în capü și va trësni de trei ori cu biciulü și va țice: „Hip, hop! du-me acolo unde gândescü eü acum“ — și ești acolo“. Ear fratele nostru mijlociu mai are darulü de a trage josü pe acela, care arü voi se fugă în sborü. Acumü sciü totü, împacă-ne dacă poți!“

„O se ve facü eü dreptate omenescă, raspunde Arghir. Eată ce'mi țice mie gândulü. Vedeți voi cei trei munți ce

staă în fața noastră? Se ve duceți fiă-care în câte unulă și cine va veni mai curându înapoi ale lui se fiă tôte astea“.

„Că bine đică“, respundă draciă, și îndată o tulescă la fugă, fiă-care înspre câte ună munte. Până una, până alta Arghir pune opincile în picioré, căciula în capă trăsnesce de trei ori cu biciulă și đice: „Hip, hop, la mirésa mea me du de locă“, și ca gândulă sbóră prin vėzduh. Când se întorcă draciă înapoi, se vedă Nene păruială! „Tu ești de vină, ba tu ești de vină!“ așa se sfădescă, până în urmă se acată toți de draculă celă mijlociu, pentru că din elă ară fi venită tótă pricina. Și era pe aci s'o pățască bietulă, dacă n'ară fi făgăduită, că cu darulă seă va trage josă din sboră pe hoțulă, care 'i-a păcălită. Acésta se întemplă, și Arghir cade din vezduh pe ună munte înaltă. Dându în drépta, dându în stânga, elă află ună potecă, pe acesta se totă suie în susă, până ce ajunge în vėrfulă muntelă. Și ce vede aci? Stă să nu cređă ochiloră! O cetate mare cu grădină frumóse împodobită. E *Cetatea-négră* și în ea locuesce „*Ileana Cosăndăiana*“, mirésa multă căutată.

Apropiindu-se de cetate elă vede o đină venindă tocmai înspre elă. Acésta cum 'lă zăresce, fuge înapoi se spună Ilenei, că-í vine mirele. Dar Ileana, cređendă că đina vrea se o batjocoréscă, 'í trage o palmă. Totă asemenea o pățesce și a doua și a treia đină, care cu aceea-și scire aă venită la ea. În urmă sosesc Arghir și cum se vedă să aruncă unulă altuia în brațe. Mare ospetă se face apoi, cum nu s'a mai pomenită în lume. Și când era chiefulă la culme, ce se vedă, Arghir se scólă și nică una nică alta, trage miresei sale trei pălmă, de se clătina ferestrelé. „Auleo, Arghire dragă, da grea mână mai ai“ đice Ileana și începe a plânge.

„Te-amă pedepsită pentru fapta ce ai făcut-o, respunde Arghir; câte chinuri și necasuri amă suferită, câtă lume amă umblată pentru tine, și când 'ți-aă spusă đinele că eă sosescă, tu n'ai vrută să le cređă, ci le-ai pălmuită, vedă de

aceea te-amă pedepsită“. Ileana vede că are dreptă, deci 'lă értă și de acumă înainte trăescă în fericire. Acesta e în scurtă conținutulă povestăi.

Eă credă că în forma acésta, în care Barac și Gergei ne predaă istoria, nu va afla nime vre-ună elementă mitic. Cum de totuși avemă dreptă a susține acéstă? Înusuși poporulă ni-o spune.

Prin ană 60, Atanasie Marienescu a publicată o serie de balade populare. Între aceste se află una care a apărută și în „Albina“ 1868, sub titlulă: „Sórele și Luna, séu *Iana Cosândiana*“. În ea ni se spune, că sórele s'a îndrăgită odată de lună, Iana Cosândiana, și a cerut-o de nevastă. Luna înse nu s'a învoită odată cu capulă, căci ei sântă frățini și sântă corpuri ceresci. Sórele a vrută se-o răpiască cu sila, atunci Lun'a s'a aruncată în mare, Sórele după ea și de atunci vedemă pe ceriu aceste două corpuri alungându unulă după altulă.

Idea exprimată aici e fórtă veche și o aflămă deja în Metamorfosele lui Ovidiu. Ceea-ce însă ne intereséză pe noi este că în balada acésta Luna obvine sub același nume, sub care aflămă pe mirésa lui Arghir în poveștile nóstre. În báladá se đice despre Lună între altele: Țese Iana, țese*).

E întrebarea acum, de unde are poporulă acésta numire pentru Lună? Dacă resfoimă mitologia vedemă, că la Romană Luna la începută s'a numită întru adevéră „*Dea Iana*“ séu numai „*Iana*“, și a fostă sora đeului de Sóre „*Ianus*“, Varro I. 37: „*Nunquam rure audisti octavo Ianam et crescentem et contra senescentem*“ *).

Din „*Dea Iana*“ s'a făcută măi târđiu „*Dijana*“ (*Diana*), ca numire pentru Lună. Prin atingere cu cultulă grecescă însă Diana n'a măi fostă serbătorită ca đeităte de lumină, ci ca đeităte de vênătóre, ear đeitătea de lumină a primită

*) V. Dr. Atan. Marienescu: „Esplicări la Ileana Cosanđiană“ în „Albina“ pro 1871.

mai târziu numirea de „Lună“, și în limba românească scimă, că cunoscutul corp ceresc obvine ađi numai sub numirea acesta. În poesia populară însă, numele primitiv pentru lună: „Iana“ s'a păstrat după cum vedem din amintita baladă, până în ziua de astăzi ca o veche reminiscență.

Dară și „Diana“, ca nume pentru Lună obvine în limba românească. Despre acesta avem o dovadă eclatantă.

Între variantele poveștei noastre aflăm unele, în care mirésa lui Arghir se chiamă: „Ileana Sândiana“. Acest nume fără îndoială e compus din: „Sân“ și „Diana“. „Sân“ e latinescul „Sanctus“, căci noi avem în românește: „Sân-Petru“, (Sanctus-Petrus), „Sân-Giorgiu“ — „Sân-Mihaiu“ etc. și „Sân-Diana“ (Sândiana) trebuie se fie prin urmare „Sancta-Diana“. Noi scimă mai departe că „Sân-Petru“ „Sân-Giorgiu“, „Sân-Mihaiu“ etc., sânt serbători anumite, statorite de biserică. Cum stă lucrul cu „Sân-Diana“? (Sândiana). Se scie, că și acesta e o serbătoare, care cade pe 24 Iunie. Dar în onórea cui? Vom vedea.

„Sândiana“ scimă cu toți ce însemneză, o flóre galbină, care crește pe liveđi și prin păduri, nemșese: „Labkraut“. În presara ăilei amintite poporul face cunună din florile aceste, și asteptându până apune sórele, le aruncă pe coperișul căsii. În ziua următoare, până nu a răsărit sórele, aceste cunună sânt scrutate cu de amăruntul, făcându-se fel de fel de combinațiuni cu privire la aceea, ce are se pățescă fiesce-care în anul acela.

Numele „Sanđiana“ deci, precum și împrejurarea, că cununile sânt aruncate pe coperiș după apunerea sórelui și sânt scrutate înainte de ăiorire, dovedesce pe deplin, că aceste flóri au fost odinióră consacrate „Lunii“ ca ăitate și că aici avem de a face cu vechi reminiscențe ale cultului păgân.

Biserica creștină a pusă mai târziu pe ziua de 24 Iunie serbarea „Sfântului Ioanú Botezătoriu“. Din ce motive s'a făcutú acesta, e ușor de înțeles; pentru-ca *introducându* cul-

tulă creștină, în modulă acesta se delăture mai ușorū obiceiurile păgâne o procedură, care la începutul erei creștine a fostă cu energie practicată din partea bisericei. *Suvenirea cultului păgânū* însă n'a putut-o șterge cu deseversire, căci precumū ne arată casulū de față, poporulū și ađi venerază în modū inconsciu pe *vechia țeitate de Lună*. Astfelū multe dintre datinele poporului nostru nu sântū altceva, decâtū vechi reminiscențe din cultulū elino-romanū, și toți acei Jidano-Maghari, cari își batū jocū de poporulū românū, numindu'li „superstițiosū“ ¹⁾ nu sciu ce ăicū, căci aceste datini sântū dovida cea mai puternică despre originea și naționalitatea nōstră.

Dreptū aceea noi avemū nu numai în poesia populară, dar și în datinele și obiceiurile poporului doveđi despre aceea, că sub „Iana“ și „Sânđiana“ este de a se înțelege Luna.

Maī desū obvine mirésa lui Arghir în povestile nōstre sub numirea de „*Ileana-Cosânđiana*“. „Ileana“ e identicū cu „Helena“ din mitologie, care de asemenea era venerată ca đina de Lună și avea altariulū ei de jertfă pe muntele „Therapne“. (Ovid. Metham. XII. espl. de R. Suchier. — Vollmer: „Die Mythologie aller Nationen“. Preller: Griechische Mythologie ²⁾).

Prin atingere cu cultulū grecescū s'a întemplatū unū felū de amalgamisare: amendouē numele „*Helena*“ (*Ileana*) dela Greci, și „*Iana*“ dela Romani aū fostū întrebuințate pentru de a însemna Luna și și-aū aflatū păstrarea lorū în poesie, în datinele și moravurile poporului până în điuă de ađi.

Încatū pentru numele „*Cosânđiana*“ nu s'a pututū afla până acumū o interpretare multămitōre. Eū credū, că avemū aici de a face numai cu unū *jocū de cuvinte*, anume: cele două expresiuni „Ileana“ și „Sânđiana“, cari aū remasū în graiulū poporului pentru una și aceeași noțiune, Lună, sântū împreunate la olaltă prin o silabă óre-care, aici prin silaba „*co*“, precumū avemū în „Doi feți Cotofeți“ (Dioscurii). În

¹⁾ V. „Kolozvár“ din 6 Ianuarie 1891. ²⁾ V. Marienescu, op. cit.

modu analogu s'a impreunatu „Urga Murga“, sub care este de a se intelege „Mercurius“ (decu doue espresiuu pentru aceea-si notiune, Urga dela Greci = „Demiurgos“, Murga dela Romanu = Mercurius), de asemenea „Serean si Diorianu“ seu „Serila si Diorila“ (Luciferulu de sera si Luciferulu de diminetu), Cum va fi, cum nu, din cele de pana acum resultu, ca sub „Iana“ si „Sandiana“ seu „Cosandiana“ este de a se intelege Luna.

Si acumu e usoru de a gaci, cine e Arghir. Mai antaiu deducemu pe basa baladei amintite, ca Arghir e „Sorele“. Dar si numele ne spune aceta.

Deulu de sore Apollo a avutu si conumele „Argirotoxos“ adecu purtatoru de arc de argintu, si dupa cumu ne asigura Hesiodu, acestu nume l'a capatat delu rađele sorelui, cari se asemena cu sađetele ³⁾. Si intru adeveru, dacu vomu lua variantele povestei nostre la mana, vomu vedea ca Arghir e pururea cu arculu inarmatu, asa candu pazesce in gradina, asa candu pleca se-si caute miresa.

De siguru ca aceta deduciuone etimologicu nu-i destulu pentru afirmatiunile nostre. Si aici luamu refugiulu ear la variante. Precumu amu amintitu mai susu la Baracu pleca Arghir *calare* in lume. In alte variante acestu calu e descrisu mai de aproape. Asa ni se spune ca Arghir si-a luat unu calu care era hranitu cu focu.

Aceta ne reamintesce cei patru cai ai lui Apollo, cari se numiau: „Pyrais“ (calu de focu), „Aethon“ (de rađe), — „Eos“ (de diori), „Phlegon“ (scanteitoru). Dupu cum vedemu, toti suntu adusi in legatura cu foculu, pentruca dupa credinta celoru vechi, carulu sorelui e trasu de patru cai de focu. De aceea hranesce si Arghir calulu seu cu focu.

Intr'alte variante se dice, ca acestu calu era grijitu de șapte feciore.

³⁾ V. Atanasie Marienescu, op. cit.

Aceste sîntu „Horele“, cari după Mitologie prindeaŭ și desprindeaŭ caii lui Apollo ¹⁾.

Într'altele ni se spune, că cetatea Ilenei se află pe unŭ ostrovŭ (insulă) în mijloculŭ mării, de unde pleca cu o căruță cu doi cai.

Acésta ne reamîntește credința celorŭ vechi, după care tóte stelele resarŭ din mare și pierŭ în mare, idee, pe care amŭ întălnit'o și în balada amintită. Căruța cu doi cai, în care călătorește đina de Lună, e de asemenea curatŭ mitică: „Lunae biga datur semper, solique quadriga (Preller) ²⁾.

Și earășî într'altele se đice, că în drumulŭ seŭ Arghir a întălnitŭ pe unŭ *moșnegŭ*, care păzia unŭ *roiŭ de albine*; pe roiulŭ acesta l'a trimisŭ moșnegulŭ se caute Cetatea-négră. Numai una dintre ele, care s'a reîntorsŭ mai târđiu decătŭ tóte, a aflatŭ cetatea Ilenei.

Aici moșnegulŭ după Mitologie e personificarea noptii, ear albinele, peste care e stăpănu, sîntŭ *stelele* (Nork: „Mythologie aus den Volksmärchen“; Friedreich: „Die Symbolik und Mythologie der Natur“ ³⁾). Albina înse, care sosese pe urmă, e *lucéferulŭ*, căci pe când celelalte stele la prima rađă a sórelui se aruncă în mare, pe atuncŭ singurŭ *lucéferulŭ* are curagiulŭ de a privi în fața sórelui, elŭ prin urmare a și vedŭtŭ unde s'a ascunsŭ Luna, mirésa lui Arghir (Ovid. Meth. II. espl. de R. Suchier ⁴⁾).

Vedemŭ dară că aceste variante nu se referŭ nici decătŭ la lucruri superficiale, ci la momente fórte esențiale; numai ele ne deslușescŭ pe deplinŭ despre adevărata origine și însemnătate a povestei nóstre, numai ele întărescŭ afirmațiunile nóstre, că sub Arghir e de a se înțelege „Sórele“.

Întălnimŭ însă în unele variante în locŭ de Arghir numele „Petru“, așa în colecțiunea frațilorŭ Schott. E greŭ de a putea spune cauza. O indigitare totuși aflămŭ însă în privința acésta într'o colindă, numită „Avutulŭ și Seraculŭ“ ⁵⁾.

¹⁾ Marienescu, op. cit. ²⁾ Idem op. cit. ³⁾ Marienescu, „Colinde“ Nr. 23.
⁴⁾ Marienescu op. cit. ⁵⁾ Idem op. cit.

Acésta colindă e întru tóte idéntică cu povestea lui „Philemon și Baucis“ din Mitologie. Zeus adecă avea obiceiul a se preface în felú și felú de fețe, ca se pótă mai bine vedea faptele ómenilorú. Astfelú a cercetatú odată împreună cu fiulú seú Hermes o parte a Phrygiei. Améndoí erau îmbrăcați în haine de călători, cari cereaú adăpostú peste nópte. Pretutindenea însă aú aflatú ușile bogățilorú încuiate, numai o păreche de ómení serací, Philemonú și Baucis, i-aú primitú în casă cu dragú, ospetându-í din tótă serăcia. Dreptú aceea Đeí la despărțire i-aú resplátitú, dăruindú acestorú doí ómení o sórte fericită. Vecinií cei bogățí din contră aú fostú de cătră Đeí pedepsiți trimițéndu-se asupra lorú unú potopú, care i-a înghițitú.

Întocmai acésta întemplantare ni se povestește în colinda amintită. Numai câtú numele aú fostú înlocuite cu alte, în urma influinței creștinismului. Astfelú în locú de „Zeus“ figuréză „Christosú“, în locú de „Hermes“ „Petru“. Pentru ce tocmai Petru? Póte pentrucă Petru a fostú celú mai íntimú învêțacelú alú lui Christosú, elú s'a avéntatú așa đicéndú la o adóua persónă și putere după Christosú, la Apollo după Zeus ¹⁾.

Cumcă acésta deducțiune nu e tocmai trasă de pěrú, dovedesce următórea ímpregiurare. În unele povești din Bucovina se đice, că Petru a fostú născutú în mare de unú pesce. Aici ne íntâlnimú eară cu aceeași idee, după care tóte stelele se nascú din mare. Ovidiú în *Metamorf. V.* đice: „Venus sub pisce latuit“; Venus a fostú ascunsă sub formă de pesce, adecă Venus s'a născutú din elementulú pescelui, din mare ²⁾. Petru e prin urmare identicú cu una din đeítățile de lumină, cari se nascú din mare, e identicú cu Apollo (sórele), e Arghir.

În fine íntâlnimú în cele mai multe variante în locú de Arghir pe „Fétú frumosú“. Fétú e latinesculú „fetus“ celú

¹⁾ Marienescu op. cit. ²⁾ Idem op. cit.

născutū, în romănesce specialū „Copilū“. Acestū Fētū frumosū e una dintre cele mai înteresante figurī în poesia nōstră populară. Înzestratū cu puteri supranaturale, elū se bate cu smeī, balaurī, urieși și alte leghiōne, mântuindū din ghiarele lorū pe fetele de împēratū rāpitate. Cele mai încurcate și ne mai audite isprāvurī elū le sēvērșesce cu norocū.

Și dacā cercetāmū mai de aprōpe faptele lui, vomū vedea că cele mai multe 'și aū rădăcina în Mitologie. Spre dovadă vomū aminti unele.

Așa ni se spune, că Fētū frumosū a căpătatū odatā porunca, se aducā apă de unde se batū munții în capete. Fētū frumosū se duce mai ântāiū la sfânta Vinere să o întrebe de sfatū. Și sf. Vinere 'i spune, se slobōdā mai ântāiū o pasere printre munți. Fētū frumosū așa face, slobōde o pasere, munții îndată începū a se bate în capete; dar neputēndū prinde paserea, se depărtēzā ear unulū de altulū încetū. Acēsta a vrutū și Fētū frumosū, căci acumū iute se repede, ia apă și se aruncā pe calulū seu. Munții prindū de veste începū a se bate în capete, și de n'arū fi avutū calulū *aripi* voiniculū acolo arū fi fostū prăpăditū. Așa numai cōda calulū a fostū sdrobitā de jumētate. De atunci, veđi, este calulū cu cōda jumētate de carne și jumētate de pērū.

Cine nu'și aduce aici aminte de Argonauți și de pățania lorū cu „Symplegadele“. Și Argonăuții lasā mai întāiū unū porumbū sē sbōre printre Symplegade, și lorū li se sdrobesce corabia pe jumētate.

Dar și modulū cumū a ajunsū Fētū frumosū la calulū cu aripi, încă e curatū miticū. Fētū frumosū se đice că arū fi căpătatū odatā dela unū pustnicū unū frēu. Când scutura frēulū, îndată venia unū calū cu aripi, ce sta gata la placulū lui.

Acēsta ne reamintesce frēulū, ce Athene (Minerva) l'a fostū dărutū eroulū de luminā „Bellerophon“, ca se înfrēneze cu elū sburdalniculū calū „Pegasus“, și călare pe elū sē lupte contra lighiōnelorū. Lupta decurgea astfelū, că nă-

vălindū lighiōna Pegasusū se avēnta în vezduh de unde Bellerophon o culca cu o săgeată.

Pegasus, care a resăritū din capulū Medusei, când Perseus i l'a retezatū, a primitū mai târziu, cum scimū, însemnătatea sa specială de calū alū „Muselorū“.

Într'altă poveste ni se spune, că Fētū frumosū s'arū fi fălitū odată la curtea unū împēratū, că elū e în stare se fure *cosița de aurū* a „Ilenei Cosânđienei“. Cum a auđitū împēratulū acēsta l'a luatū de scurtū, ȑicēndu-ī, că dacā nu'și împlinesce fāgāduiala, 'i va ajunge capulū unde 'i staū piciōrele. Toți ceilalți ficiorī de împēratū, carī nu prea puteau suferi pe Fētū frumosū, se bucurau în taină, că acum are s'o pățescă, pentru că se scie, că până la „Ileana Cosânđiana“ trebuie se treci prin hotarele unei smeōice cu nouē capete. Dar luī Fētū frumosū nici că-ī pasă, ci scutură frēulū, calulū vine, voiniculū se aruncă pe elū, și pe când smeōica vine cu o falcă în ceriu cu una în pământū, calulū se avēntă în vezduh și de aci Fētū frumosū isbesce leghiōnei o săgētă în inimă.

Georgiū Popū.

(Va urma).

PROBLEMA ȘCÓLEI*).

Educătorulū are să resolvă o problemă mărētă, elū are să dea elevulū încredințatū conducerii sale o cultură intelectuală, estetică, morală și religiōsă, va să ȑică o cultură multilaterală. Dar scopulū ultimū și celū mai înaltū alū educaȑiunei este *formarea unū caracterū nobilū*, care este *corōna* culturii; cu alte cuvinte scopulū educaȑiunii este formarea unei voințe puternice și consecente, care stă în serviciulū ideilorū morale; seū, fiindū-că în acēsta voință se manifestēză o personalitate, scopulū educaȑiunii este dezvoltarea unei personalitățī morale cu voință puternică și consecentă.

*) După D. G. Fröhlich.

Cugetarea și lucrarea unui astfel de caracteru nu este schimbăciósă ca valurile mării, ea este firmă și sigură, ca și stâncile, de care se resfrângu acele valuri, ea nu este o trestie, iederă, seú lujerú, care se acațeră și se înfășură pe arbori, ci este unú stejarú puternicú, pe care furtuna nu'lu frânge. Cunoscëndú principiulú, meduva unui caracterú, cunoscemú și voința și lucrarea lui. Viéta unui omú de caracterú nu se clătina și nu se légănă ca sborulú dubiu alú fluturului, și nici nu șerpuesce ca cursulú meandricú alú pârreului. Caracterulú este o putere și puterea are în sine totdeauna ceva dumneșescú.

Caracterulú moralú își primesce direcțiunea dela „*Eu-lú*“ seú mai bunú, care se baséză pe nésuință spre adeverú și spre totú ce este bunú. Lumina lui este rațiunea și voința lui Dumneșeu, sprijinulú, razimulú lui sântú principii nobile, ér idealulú lui este împlinirea datorinții. Omulú de caracterú nu este unú Pilatú, ci este unú Ioanú Botezătorulú, unú adevératú învêțacelú alú lui Christosú. Formarea unui astfel de caracterú cuprinde în sine tóte celelalte scopuri mai înalte și mai de josú ale educațiunei: înteligița, sciința, gustulú, religiositatea și tóte lucrurile înalte și mărețe ale spiritului omenescú; în elú se cuprindú tóte elementele educațiunei, chiar și unú corpú sănêtosú, în care se întrupéză caracterulú; în elú se cuprindú și în elú sântú date tóte elementele culturii, ce se recerú pentru viéta comună, pentru statú și pentru împêrăția lui Dumneșeu, adecă pentru viéta reală și ideală. Formarea voinței, care este unú bunú îndemnú și o bună putere de creațiune, este așa dară centrulú educațiunii, și prin urmare cea mai însemnată problemă a Pedagogiei.

Acum se nasce întrebarea, care este loculú celú mai potrivitú, în care se potú nasce și produce astfel de caractere? Loculú celú mai potrivitú nu sântú valurile lumii cum đice Góthe, ci fără îndoială este grădina cea liniștită a familiei culte și morale, este sanctuarulú casei cu viéta familiară de modelú. Numai mai târđiu, când voimú să punemú

la încercare și să perfecționăm caracterul aflător în cristalizațiune, și pot să arăta puterea lor și valurile lumii. Familia cultă și morală dispune de mijloce de educațiune suverane, de *petrecere împreună intimă, de iubire și de exemple bune*; în viața acestei familii primesce copilul un cerc de cugetări morale, din care isvoresce voința de bine; acolo își deprinde copilul simțul de datorință, și deodată cu laptele mamei suge principiile morale nobile, din care se naște rezoluțiunea. Casa își poate cunoaște elevii săi și poate lua în considerare individualitatea lor; în casa părintească de odată cu creșterea corporală se pot împreuna cu ușurință și mijloce morale de educațiune; copilul se poate deprinde la o ordine de trai constantă și firmă, și se poate exercita cu succes și dîlnic în lucrări, cari îi formează voința. Familia întregă este o întocmire morală, care se bazează pe activitate, pe iubire, pe simț comun; ea este baza vieții de stat și a vieții sociale. De aceea să nu prindă mirarea pe cetitori, decât susținem, că cel mai potrivit loc, unde se poate pune baza formării caracterului, este familia.

Motive ponderose însă ne fac să susținem, că și școala decât ea nu este numai o simplă școală de specialitate, și chiar și școala poporală (ca un institut care oferă școlarilor săi aceea ce este bun comun al tuturor omenilor fără deosebire de rang, tagmă, avere și chemare), trebuie să și impună ca problemă acest scop mai înalt, educațiunea spre virtute, și nu se poate mulțumi nici decum numai cu aceea, ca să fie o simplă școală de învățământ. Motivele pe scurt sînt următoarele:

A. Învățământul, ca cel mai însemnat factor al educațiunii, nu se poate nici decum despărți de educațiunea nemijlocită, de creșterea morală; amîndouă, învățământul și creșterea morală formează un întreg. Cu învățământul educativ, cu instrucțiunea despre legile și principiile morale, trebuie să se împreune un bun model, ca o intuițiune de

viეტა morală concretă, trebuie să se împreune deprinderea binelui și alte măsuri de educațiune.

Dar nu numai *natura factorilor de educațiune*, ci și *natura elevului* pretinde, ca școla să urmărească un ideal morală. În spiritul copilului cugetarea, simțirea și voința stau în strânsa legătură una cu alta; spiritul omenesc pe toate stadiile de dezvoltare formeză un întreg nedivisibil. O știință unilaterală nu poate mulțumi și fericii pe elev. Dacă am voi să-l împărțim în mod nenatural și să-l formăm unilateral, acesta s'ar întâmpla pe contul culturii armonice, și se nasce întrebarea, dacă ne succede educațiunea.

(Va urma).

D. F.

PARTEA OFICIALĂ.

Nr. 161/1891.

Proces verbal

al comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, luat în ședința dela 30 Mai n. 1891.

Președinte: G. Barițiu. Membrii prezenți: Dr. Il. Pușcariu, vice-preș., Ioan Hannia, Z. Boiu, I. Popescu, I. St. Șuluțu, Leontin Simonescu, I. Crețu, P. Cosma, Nicanor Frateșu, controlor.

Secretar: Dr. I. Crișian.

Nr. 67. Dl. Mateiu Popu Grideanu, jude de tablă reg. în pens. și avocat, în calitate sa de director al despărțământului M.-Oșorhei al Asociațiunii transilvane, prin hârtia dto. 22 Aprilie a. c., răspundend la hârțile acestui comitet de sub Nr. 245/1890 și 99/1891 referitoare la reorganizarea și reconstituirea despărțământului precum și la pedecile pentru care nu s'au putut îndeplini la timp reorganizarea, arată, că numitul despărțământ fostu al 19-lea acum după noua arondare al 24-lea al Asociațiunii transilvane nu s'a putut reconstrui în trecut și nu se va putea reconstrui nici în viitor din lipsa de membri atât în centru, cât și în comunele aparținătoare; în adunarea generală dela 1885 s'a fost instituit cu mare neces un subcomitet din 5 membri, parte mare angloiați, fiind — că însă unii au fost tran-

sferați, ér' alții aũ repășitũ, curẽndũ dupã adunare aũ remasũ tóte afacerile în sarcina directorului, care a trebuitũ sã se mãrginescã pe lângã aceea, de a trimite la cassa Asociațiunii taxele încurse de pe la puținii membrii din despãrțemẽntũ. Stãndũ lucrulũ astfelũ, dlũ Popũ nu se mãi considerã de membru alũ subcomitetului M.-Oșorheiũ, respective alũ direcțiunii aceleuia, și cere a se dispune cele de lipsã cu privire la exemplarulũ din organulũ Asociațiunii, ce se trimitea la adresa dsale ca fostũ directorũ. (Ex. Numẽrulũ 132/1891).

Deși comitetulũ. nu se îndoiesce, cã reorganizarea și reconstituirea despãrțemẽntului M. Oșorheiũ va fi întimpinãndũ multe și mari greutãți, chiar în vederea celorũ relatate de Dlũ M. Popũ Grideanũ, cu tóte acestea îi place a crede, cã acele greutãți nu vorũ fi neînvingibile, și stãrue pe lângã reorganizare; și dupã-ce dlũ M. Popũ Grideanũ a renunțatũ la conducerea afacerilorũ, comitetulũ încredințezã acestã conducere dlui Basiliu Hossu, protopopũ gr. cat. în M.-Oșorheiũ.

Nr. 68. Vasile Lazarũ, învẽțãcelũ de fãuriã și stipendistũ alũ Asociațiunii, subșternẽndũ acuma cuitanța pentru rata II ex. 1890. din stipendiulũ sãu, își motivezã întârzierea cu morbulũ greu, de care a suferitũ din Decemvrie 1890 pãnã în Aprilie a. c., și se rógã a i se elibera numita ratã, deși s'a întârziatũ. (Exh. Numẽrulũ 136/1891).

Fiindũ actele în ordine și întârzierea justificatã, cererea învẽțãcelului Vasile Lazarũ se încuviințezã.

Nr. 69. Dlũ Vasile Demianũ, protopopũ gr. or. în Bradũ, însãrcinatũ din partea acestui comitetũ cu conducerea lucrãrilorũ pentru constituirea despãrțemẽntului nouînființatũ 10 (Bradũ) alũ Asociațiunii transilvane, aratã causele, pentru care acestũ despãrțemẽntũ nu s'a potutũ constitui pãnã acum și notificã, cã a conchematũ adunarea constituantã pe 23 Maiũ (4 Iunie) a. c. (Ex. 139/1891).

— Spre sciințã.

Nr. 70. Direcțiunea scólei civile de fete cu internatũ a Asociațiunii transilvane prin hãrtia dto 2 Maiũ a. c. Nr. 71 aratã, cã dlũ Augustinũ Muntẽnũ avocatũ în Dejũ restezã pentru fiica sa, fóstã elevã a scólei și adãpostitã în internatũ de pe anulũ scol. 1888/9 suma de 22 fl. 63 cr., și dlũ Ioanũ Branea din Boițã de pe anulũ scol. 1889/90 suma de fl. 21 și cã numițiĩ domni, deși aũ fostũ provocați în mãi multe rẽndurĩ de a plãti, încã nici pãnã ađi nu s'aũ achitatũ datoriiile.

În legătură presidiul constată, că, pe baza arătării acesteia a direcțiunii, densusul a provocat și din parteși pe numiții restanțieri să-și achite datoriile și că se așteaptă respunsul domniilor lor. (Ex. Nr. 140/1891).

— Spre știință.

Nr. 71. Ioan Rațu, studentul de clasa VIII gimnasială în Cluj și stipendiat al Asociațiunii transilvane, își justifică sporul făcut în studii în decursul trimestrului II al anului școl. curent. (Ex. Nr. 143/1891).

— Spre știință.

Nr. 72. Direcțiunea despărțământului 32 (Dicio-Sân-Martin) al Asociațiunii transilvane, prin hârtia dto 15 Aprilie a. c., subșterne spre revisuire protocolul subcomitetului dela 24 Martie a. c. dimpreună cu suma de 8 fl., taxe dela membri ordinari și ajutători din despărțământ. În protocolul subșternut se ceru informațiunii, că din ce mijloce și pe ce cale se procură sigilul pe sēma despărțământului, și acestu comitetu e rugat a dispune, ca membrilor noi, cari au solvit taxele prescise, să li se trimită organul Asociațiunii și până la proxima adunare generală, în care va urma aprobarea lor. (Ex. Nr. 144/1891).

— Se adevăresce primirea sumei de 8 fl., taxe dela membri ordinari și ajutători, care sumă s'a transpus la cassa Asociațiunii spre contare în regulă. În ce privește sigilul pe sēma despărțământului, acela se pōte procura prin direcțiune din taxele incurse dela membrii ajutători, din care taxe, conformu §-lui 27 din „regularea mijlocelor etc.“, se pōte reține o parte cu învoirea acestu comitetu pentru „acoperirea trebuintelor despărțământului“.

În ce privește trimiterea foii „Transilvania“ la adresa noilor membrii, s'a întreprinsu pași de lipsă.

Nr. 73. Direcțiunea școlii Asociațiunii prin hârtia dto 11 Maiu a. c. subșterne spre revisuire protocolul conferinții corpului didactic dela 24 Aprilie a. c., din care se vede între altele, că atât elevle de relig. gr. ort. cât și cele de relig. gr. cat. s'au mărturisit și cuminecat prin catecheții lor în decursul postului mare și că sporul ce-lu făcu acelea în studii e corăspunđător. (Ex. Nr. 145/1891).

— Cuprinsul protocolului subșternut se ia spre știință.

Nr. 74. Eliseu Mezei, studentul de clasa a VI-a gimnasială în Blaj și stipendiat al Asociațiunii transilvane, își justifică

sporulă făcută în studii în decursulă trimestrului II ală anulă scol. curentă. (Ex. Nr. 148/1891).

— Spre sciință.

Nr. 75. Se presentă hârtia dto 13 Maiă a. c. a dlui vicară for. Alimpiu Barboloviciu din Șimleu, prin care răspunde la hârtia acestui comitetă de sub Nr. 76. a. c., în care i s'a cerută părerea, cu privire la persóna, căreia ară fi să i-se încrédă conducerea lucrărilor de pregătire pentru constituirea despărțemântului nouînființată 19 (Gârbău) ală Asociațiunii transilvane (Ex. Nr. 149/1891).

— În conformitate cu părerea cuprinsă în hârtia citată a dlui vicară Barboloviciu, cu conducerea lucrărilor de pregătire pentru constituirea despărțemântului nouînființată 19 (Gârbău) se încredințază domnulă Ioană Hățegană, protopopă gr. cath. în Dergea.

Nr. 76. Michailă Candrea, studentă de clasa a VI-a gimnasia în Beiușă și stipendiată ală Asociațiunii transilvane, își justifică sporulă făcută în studii în decursulă trimestrului II ală anulă scol. curentă. (Ex. Nr. 150/1891).

— Spre sciință.

Nr. 77. Domnulă Ludovică Simonă, încredințată din partea acestui comitetă cu conducerea lucrărilor pentru constituirea despărțemântului nouînființată 15 (Mociu) ală Asociațiunii transilvane, prin hârtia dto 16 Maiu a. c. arată, că în adunarea constituantă forțe slabă cercetată dela 6 Maiă a. c. nu s'a potută face constituirea, și cere ca să se dispună cele de lipsă. (Ex. Nr. 151/1891).

— Dlă Ludovică Simonă să fiă rugată a mai face încercare pentru organizarea despărțemântului prin convocarea unei nouă adunări, eventuală a ne designa o persónă, care să continue lucrările în direcțiunea arătată.

Nr. 78. Magistratulă orășănescă din locă, prin hârtia dto 15 Maiă a. c. Nr. 5292 învită comitetulă a notifica dlui vice-comite ală comitatului Sibiu, întrună termină preclusivă, numele, caracterulă și locuința plenipotentatului seă, care va avè să'i exercite mandatulă de membru la ședințele reprezentanței orășănesci în anulă 1891.

În legătură secretarulă raportéză, că în afacerea de sub întrebare s'au făcută pașii de lipsă pe cale presidială, însărcinată fiindă cu exercitarea numitului mandată vice-președintele Asociațiunii, dlă Dr. Ilarionă Pușcariă, archimandrită și vicară archiepiscopescă (Ex. Nr. 152/1891).

— Spre sciință.

Nr. 79. Direcțiunea scôlei Asociațiunii prin hârtia dto 22 Maiü a. c. Nr. 73 subșterne spre revisuire protocolulü conferinței corpului didacticü dela 21 Maiü a. c., în care se fixéză terminulü examenelorü publice de sfêrșitulü anului scolasticü curentü pe ñilele de 26 și 27 Iunie nou a. c. ér' alü încheierii anului scolasticü și pentru extradarea testimoniilorü ñiua de 28 Iunie a. c., în fine programulü examenelorü după cum urméză:

În 26 Iuniü n.

Înainte de amedü:

- Dela 8—9 Religiunea cu tôte elevele;
- " 9—10¹/₂ Limba română cu clasa I și a IV;
- " 10¹/₂—11¹/₂ Istoria univers. cu clasa II;
- " 11¹/₂—12 Higiena cu clasa IV.

După amedü:

- " 3—4 Chemia cu clasa III.;
- " 4—5 Limba francesă cu tôte clasele.

În 27 Iuniü n.

Înainte de amedü:

- " 8—8³/₄ Limba germână cu clasa I.;
- " 8³/₄—9¹/₂ Botanica și Mineralogia cu clasa II.;
- " 9¹/₂—10 Aritmetica cu clasa III.;
- " 10—11 Limba maghiară cu clasa III.;
- " 11—11¹/₂ Geografia astronomică și fizică cu clasa IV.;
- " 11¹/₂—12 Geometria cu clasa IV.

După amedü:

- " 3—4 Musica instrumentală;
- " 4—5 Declamațiunii și musica vocală;
- " 5—6 Gimnastica.

(Ex. Nr. 154/191).

— Terminulü precumü și programulü examenelorü se apróbă, ér' cu conducerea acestora se încredințéză președintele eventualü vice-președintele Asociațiunii.

Nr. 80. Direcțiunea bancei gen. de asigurare „Transilvania“ din Sibiiü prin hârtia dto 22 Maiü a. c. încunoscințéză comitetulü despre sortarea obligațiunii fondului de întemeiere alü numitei bănci Nr. 1302, ce se aflä în posesiunea Asociațiunii, a cărei valöre

nominală pr. 100 fl. se solvesce la cassa aceluî institutū dela 1 Augustū a. c. începēndū (Ex. Nr. 155/1891).

— Spre sciință. Cassarulū Asociațiunii se avisēză a ridica la timpulū sēu banii.

Nr. 81. Zacharie Lechințanū, calfă de bărdașū în Sibiiū, se rōgă pentru unū ajutorū. (Ex. Nr. 156/1891).

— Cererea presentă nu se pōte considera.

Nr. 82 Actuarulū despărțēmēntulū nou înființatū 20 (Beclēnū) alū Asociațiunii transilvane, dlū Ioanū H. Boteanū, prin hârtia dto 23 Maiū a. c. subșterne spre revisuire protocolulū adunării constituante dela 17 Maiū a. c. dimpreună cu aclusele lui și o disertațiune ținută de dlū Dr. Triponū, avocatū în Bistrița.

Din protocolū se vede:

a) că adunarea a fostū deschisă de dlū protopopū gr. cat. Gregoriu Pușcariū, care a fostū încredințatū din partea acestui comitetū sub Nr. 245/1890 cu conducerea lucrărilor de pregătire pentru constituirea despărțēmēntulū, făcēndu-se constituirea ad hoc a biroulū;

b) că s'a făcutū înscrierea membrilorū noi;

c) că, urmândū la ordine constituirea, la propunerea unei comisiuni de candidare s'au alesū:

1. Directorū: dlū Gregoriu Pușcariu;

2. Membrii în subcomitetū: domnii Ioanū H. Boteanū, Alexandru Morariū, Simeonū Moldovanū, Ioanū Cupcea, Simionū Poșanū, Virgilū Olteanū și George Micu;

3. Suplenți: Dnii Teodorū Cotuțū, Gabrielū Petri și Ioanū Rebrēnū;

d) subcomitetulū constituindu-se au fostū aleși:

1. Actuarū dlū Ioanū H. Boteanū,

2. Cassaru dlū Alexandru Morariū, și

3. Controlorū: Simeonū Moldovanū;

e) adunarea generală proximă se va ține în Beclēnū în luna Iulie a. c. ȃiua avēndū a se fixa de subcomitetū.

f) dlū Triponū avocatū în Bistrița, a cetitū disertațiunea sa întitulată „Cultura și literatura saū scopulū Asociațiunii transilvane“, care să alătură la protocolū cu rugarea a fi publicată în „Transilvania“. (Ex. Nr. 157/1891).

— Constituirea efeptuită în adunarea dela 17 Maiū a. c. se ia cu aprobare la cunoscință și direcțiunea este însărcinată, ca urmândū întocmai prescrișelorū §-lui 17 pt. a) din „Regularea mij-

lócilor“, baniî întraţi din taxe dela membrii să-î subşternă la cassa Asociaţiunii. Dispoziţiunile luate cu privire la proxima adunare generală a despărţământului servescă spre sciinţă. Discursul dluî Dr. Triponă se transpune redacţiunii organului „Transilvania“ spre eventuală publicare.

Sibiiă, d. u. s.

G. Bariţiu m. p.,
preşedinte.

Dr. I. Crişiană m. p.,
secretară II.

Verificarea acestui procesă verbală se încrede d-loră:
Z. Boiă, Iosifă St. Şuluţă, Ioană Creţă.

S'a cetită şi verificată. Sibiiă, în 2 Iuniu n. 1891.

Z. Boiu m. p.

Ios. St. Şuluţă m. p.

Ioană Creţă m. p.

CONSEMNAREA

sumeloră colectate în favorulă scólei civile de fete a „Asociaţiunei transilvane“ prin dlă Partenie Cosma.

Nicolău Vasiă, I Lupea, economă în Racoviţa câte 1 fl.; G. Sărbă, econ. în Racoviţa 50 cr.; G. Dănilă, invăţătoră în Racoviţa; Pavelă Pripovă, economă în Iancahid; Pavelă Popescu, econ. în Toraculă mică; Vasile Mihăilănu, econ. în Colibele Berghinului; G. G. Măcsim, econ. în Racoviţa câte 1 fl.; Perseu, bancă în Seină 7 fl.; Bartolomeiă Sigartă econ. în Somkerek; Petru Macarie, econ. în Fiscută; Vasile Hidu, econ. în Cichindeală câte 1 fl.; A. R., econ. în Sibiiă 50 cr.; E. G., M. G., G. S., Avramă Zunchă, economă în Sibiiă; Davidă Jebelănu, econ. în Soceni; Grig. Vitézulă, econ. în Teaca; T. Ocolişană, G. Giulvezană, econ. în Toraculă-mică; I. Capra, econ. în Ocna; T. Holinca, econ. Ujfală câte 1 fl.; G. Lăcătuş, econ. în M.-Nemegye 50 cr.; I. Vultură, econ. în Harasztos 1 fl.; I. Cerănu, econ. în Reghină 2 fl.; G. Mirva, econ. în Füleháza 50 cr.; F. Bendănu, econ. în Reghină 3 fl. 50 cr.; Lazară Busniocă, econ. în Bukosniţa 50 cr.; Todoră Innauca, econ. în Verciorova 1 fl.; Ioanes Terebugă, econ. în Golcer 50 cr.; Adamă Grădină, econ. în Boiţă 1 fl.; F. Hoson, econ. în Deva 2 fl.; I. Nistoră econ. în Ghijasa; D. Comanănu, econ. în Racoviţa câte 1 fl.; Popa Crăciună, econ. în Racoviţa 50 cr.; G. Z., econ. în Mediaş; I. D., econ. în Baia de Criş; A. G., econ. în Mediaş; N. Strugea, I. P. Măcsimă, N. Fogoroş, T. Sirbă, I. Popa, economă în Racoviţa câte 1 fl.; A. H., econ. în Mediaş 50 cr.; Vasile Acsente, econ. în Frăua; Vasile Micloş, Ioană Soponar, econ. în Sebeşpatac câte 1 fl.; Nuţiă Chia, econ. în Sebeşpatac 2 fl.; Moţa Nicóra, economă în Sebeşpatac 1 fl.; Simeonă Nastaă, econ. în Sebeşpatac 1 fl.; Ana Hannea, economă în Bendorfă; C. B., econ. în Sibiiă; Mihăiă Buciu, rotară în Reghină câte 1 fl.

Editura Asoc. trans. Redactoră: **I. Popescu**. Tiparulă tipogr. archidiec.